

ATGĀDNE ATGĀDNE KOKAPSTRĀDĒ NODARBINĀTAJIEM

Atgādne kokapstrādē nodarbinātajiem

Kokapstrāde no darba aizsardzības viedokļa uzskatāma par vienu no bīstamākajām nozarēm, jo tajā nodarbinātie biežāk nekā vidēji Latvijā cieš nelaimes gadījumos darbā un saslimst ar arodslimībām. Kāpēc? Tas saistīts ar daudziem aspektiem, bet kā svarīgākie jāmin daudzie un dažādie darba vides riska faktori, kas sastopami ikvienā kokapstrādes cehā, dažādu profesiju un atšķirīga profesionālās sagatavotības līmeņa darbinieki, kā arī laika trūkums. Tomēr visa pamatā ir nepietiekama izpratne par darba aizsardzības jautājumiem gan no darba devēju puses, gan nodarbināto puses.

No nodarbināto puses ļoti svarīga ir attieksme pret darba aizsardzības jautājumiem un lēmumiem, ko pats darbu veicējs pieņem, piemēram, lietot austiņas vai nē, uzlikt vai neuzlikt aizsargus kokapstrādes darbgaldiem, atrasties cehā alkoholisko vielu reibumā vai nē. Šīs atgādnēs mērķis ir veidot izpratni par to, kādas ir biežākās ar darba aizsardzību saistītās problēmas kokapstrādē un kā iespējams pašam sevi pasargāt.

Apdomā pirms pieņem lēmumu! Darbā neriskē!

Kam domāts šis buklets?

- Koksnes izstrādājumu ražošanā nodarbinātajiem (baļķu šķirošana, mizošana, zāģēšana, pakošana u.tml.)
- Mēbeļu ražošanā nodarbinātajiem
- Koka plātņu ražošanā nodarbinātajiem

Kas jāiegaumē kokapstrādē nodarbinātajiem?

Tava iepazīšanās ar šo atgādni neaizstāj darba aizsardzības instrukcijas. Izskaidrot darba aizsardzības instrukcijas un informēt Tevi par darba vides riska faktoriem, kuriem Tu esi pakļauts, kā arī citiem darba aizsardzības jautājumiem ir darba devēja pienākums.

**Tavs pienākums ir uzmanīgi klausīties darba aizsardzības instrukcijas un/vai uzmanīgi izlasīt instrukcijas!
Ja kas ir neskaidrs, tad pārjautā!**

Nelaimes gadījumi un arodslimības kokapstrādē nodarbinātajiem

Kopējais nelaimes gadījumu skaits kokapstrādes nozarē ir lielākais starp visām nozarēm, tomēr pēdējo gadu laikā vērojams nelaimes gadījumu skaita samazinājums. Pēc Valsts darba inspekcijas datiem 2009.gadā nelaimes gadījumos darbā koksnes izstrādājumu ražošanā cieta 108 nodarbinātie, tai skaitā 18 nelaimes gadījumi bija smagi un 3 letāli; mēbeļu ražošanā cieta 11 nodarbinātie, tai skaitā 2 nelaimes gadījumi bija smagi, savukārt letālo nelaimes gadījumu nebija.

Kokapstrādes nozarē pēdējo 5 gadu laikā ir vērojams samērā straujš kopējās arodsaslimstības pieaugumus. Vislielākais pieaugums ir vērojams balsta un kustību sistēmas slimībās (t.sk. karpālā kanāla sindroms), tad seko troksņa izraisīta dzirdes pasliktināšanās un vibrācijas ietekme. Visu šo arodslimību izcelsmē ietekme ir tādiem plaši izplatītiem riska faktoriem kā troksnim, vibrācijai un smagiem darba apstākļiem (smagumu pārvietošana, biežas, atkārtotas kustības, darbs piespiedu pozās u.c.). Pēc Valsts darba inspekcijas datiem jaunu arodslimnieku skaits koksnes izstrādājumu ražošanā 2009.gadā bija 73, mēbeļu ražošanā - 9.

Kādi ir biežākie nelaimes gadījumu cēloņi?

- Netiek ievērotas darba aizsardzības un iekārtu lietošanas instrukcijas;
- Tiek lietotas iekārtas, kurām nav norobežoti griezējinstrumenti;
- Tiek lietotas bojātas, nepārbaudītas iekārtas;
- Tiek lietotas iekārtas ar noņemtām aizsardzības sistēmām (virs iekārtu rotējošajām vai citām kustībā esošām daļām);

Atgārne kokapstrādē nodarbinātajiem

Piemērs:
Iekārtai netiek izmantots aizsargs, kas nosedz zāģa griezējripi.

- ❑ Neapstādinot iekārtu, tiek mēģināts izņemt iesprūdušus materiālus;
- ❑ Netiek sakoptas, sakārtotas darba vietas (nesavākti materiālu atlikumi, skaidas; darba vietā atrodas daudz citu materiālu, kas nav nepieciešami darbu veikšanai u.tml.);

Piemērs:
Aizkrauta darba vieta, līdz ar to nav iespējams ērti un droši tai piekļūt.

- ❑ Netiek izmantoti individuālie aizsardzības līdzekļi (piemēram, aizsargbrilles, dzirdes aizsardzības līdzekļi, aizsargapavi);

Piemērs:
Nodarbinātie valkā nepiemērotus darba apavus – tie nav ar slēgtu, triecienizturīgu purngalu. Viens no nodarbinātajiem nelieto austiņas.

- ❑ Nepietiekama uzmanība, veicot darba pienākumus.

Ar kuriem nodarbinātajiem biežāk notiek nelaimes gadījumi?

Lai gan nelaimes gadījumi darbā var notikt ar jebkuru darbinieku, tomēr ir atsevišķi nodarbinātie, kuri cieš vairāk:

- ❑ jaunieši - cilvēki, kuri tikko uzsākuši darba gaitas;
- ❑ uzņēmuma jaunie darbinieki;
- ❑ pieredzējušie nodarbinātie, kuri "tā dara jau 30 gadus un nekad nekas nav noticis";
- ❑ nodarbinātie, kuri darba vietā atrodas alkoholisko vai narkotisko vielu reibumā.

Kādi ir galvenie riska faktori kokapstrādē nodarbinātajiem?

Atgādne kokapstrādē nodarbinātajiem

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē nodarbināto drošību:

- ❑ paslīdēšanas, aizķeršanās risks (piem., nesakopta, nekārtīga darba vieta, slidenā grīda, nelīdzena darba virsma);
- ❑ priekšmetu, produkcijas savēršanās, gāšanās un uzkrīšanas risks (piem., pārkrautas krautnes);
- ❑ pirkstu, roku savainošanas risks (piem., savainošanās ar zāģa ripu iekārtu tīrīšanas laikā; pirkstu, roku ievilkšana iekārtā, ja neizpogātas darba apģērba piedurknes);
- ❑ traumas no kustībā esošām iekārtas daļām;
- ❑ traumas no iekārtas izmestiem materiāliem un to atgriezumiem;
- ❑ uzbraukšanas risks (piem., iekšējais transports);
- ❑ ugunsgrēka risks (piem., rodas kombinējoties koka putekļiem un atklātai liesmai, veicot metināšanas darbus);
- ❑ drošības zīmju neievērošana/neizvietošana;
- ❑ aizkrautas ejas, evakuācija izejas un iekšējie satiksmes ceļi;

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē nodarbināto veselību:

- ❑ fiziskas pārslodzes:
  - darbs piespiedu pozā (piemēram, sēžot vai stāvot pie līnijas vadības pults);

Piemērs:

Lielāko darba laiku daļu nodarbinātais pavada sēžot pie automatiskās ražošanas līnijas.

- smagu priekšmetu pārvietošana (arī kombinācijā ar ķermeņa noliekšanos, pagriešanos; smagu priekšmetu pārvietošana izstieptās rokās),

Piemērs:

Produkcijas kraušana – lai pārvietotu koka plātnes, nepieciešams arī noliekties un pagriezties, kas rada sāpes mugurā.

- vienveidīgas kustības, kas tiek veiktas ātrā tempā - rodas papildus slodze rokām, pleciem, muguras augšējai daļai;

Atgāadne kokapstrādē nodarbinātajiem

Piemērs:

Īpašs risks, strādājot pie automātiskajām iekārtām, līnijām, kad darba temps ir tāds, kādā darbojas līnija.

- nepiemērots mikroklimats (darbs caurvējā, neapsildītās telpās vai ārā var izraisīt saukstēšanos, kā arī veicināt muguras sāpju attīstību u.c.);
- dažādas ķīmiskās vielas un maisījumi (piem., līmes, eļļas, krāsas, lakas, impregnēšanas līdzekļi);
- troksnis (no iekārtām, no ventilācijas);
- visa ķermeņa vibrācija un plaukstas - rokas vibrācija (no iekārtām un no rokas elektroinstrumentiem);
- bioloģiskie faktori (risks inficēties ar ērcu encefalītu).

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē gan nodarbināto drošību, gan veselību:

- nepietiekams apgaismojums, kas var izraisīt gan nelaimes gadījumus (piem., darbu veicējs nevar pārrēķināt smagumu pārvietošanas virzienus vai vadus un kabelus, kas atrodas uz grīdas), gan redzes pasliktināšanos;
- psihoemocionālie faktori (vienveidīgs, monotons darbs, laika trūkums, virsstundu darbs, nakts darbs, maiņu darbs);
- putekļi izraisa dažādas elpceļu slimības – hroniskus iekaisumus, alerģiskās slimības, bet lapu koku putekļi arī ļaundabīgos audzējumus; smalkie koka putekļi rada sprādzienbīstamības draudus).

Darba vides riska faktoru kombinēšanās:

- caurvējš kopā ar darbu piespiedu stāvokli vai smagumu pārvietošanu var straujāk veicināt muguras sāpju attīstību;
- caurvējš kopā ar putekļiem var saasināt elpošanas sistēmas slimības u.c.

Kas jānodrošina darba devējam?

Stājoties darbā, Tev ar darba devēju obligāti jānoslēdz darba līgums!

1. **Ievadinstruk tāža**, kuras laikā Tevi iepazīstina ar uzņēmuma darba organizācijas un darba aizsardzības pamatjautājumiem, tostarp: ar darba vides riska faktoriem, kam Tu esi vai vari tikt pakļauts; darba aizsardzības līdzekļiem un drošības zīmēm; ugunsdrošības prasībām un rīcību ugunsgrēka gadījumā; pirmās palīdzības sniegšanu; nodarbināto rīcību, ja ir noticis nelaimes gadījums darbā; darba kārtības noteikumu pamatprasībām. Darba devējam jābūt pārliecinātam, ka esi sapratis darba aizsardzības ievadinstrukcijas prasības. Par ievadinstrukcijas veikšanu Tu paraksties ievadinstrukcijas reģistrācijas žurnālā.
2. **Instrukcijas darba vietā**, kuras gaitā Tevi iepazīstina ar veicamā darba veida raksturīgajiem darba aizsardzības jautājumiem un praktiski parāda drošas darba metodes un paņēmienus. Par šīs instrukcijas veikšanu Tu paraksties Darba aizsardzības instrukcijas darba vietā reģistrācijas žurnālā.

Nekad neparaksties instrukcijas žurnālos bez instrukcijas saņemšanas! Tavs pienākums ir ievērot instrukcijās noteiktās prasības!

4. Bezmaksas **individuālie aizsardzības līdzekļi**, kuru izvēle pamatojas uz precīzu darba vides riska faktoru novērtējumu. Tavs pienākums ir lietot izsniegtos individuālos aizsardzības līdzekļus, bet, ja darba devējs tos neizsniedz – Tev ir tiesības pieprasīt tos!
5. **Obligātā veselības pārbaude** ārstniecības iestādē un tās atkārtota pārbaude, ja to prasa veicamais darbs un ja Tavu veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt kaitīgi darba vides riska faktori vai Tu veic darbu īpašos apstākļos. Stājoties darbā, par pirmreizējo obligāto veselības pārbaudi maksā pats nodarbinātais vai pēc savstarpējas vienošanās - darba devējs. Par iepriekšējo vai periodisko obligāto veselības pārbaudi maksā darba devējs.

Tavs pienākums ir iziet obligāto veselības pārbaudi, uz ko darba devējs ir nosūtījis, lai pārliecinātos, ka Tavs veselības stāvoklis ļauj veikt darbu droši un Tev nav attīstījusies arodslimība!

6. **Apmācība** pirmās medicīniskās palīdzības sniegšanā, darbam ar aprīkojumu, bīstamajām iekārtām, ķīmiskajām vielām, smagumu pārvietošanā utt.
7. **Sadzīves un atpūtas telpas** (ģērbtuves, dušas, tualetes, atpūtas telpas ar dzeramo ūdeni).

Kas jāievēro un jāizpilda visiem kokapstrādē nodarbinātajiem?

- Iepazīsties un ievēro uzņēmuma darba kārtības noteikumus;
- Pirms darba uzsākšanas sakārto savu darba apģērbu un darba apavus (aizpogā visas pogas, aizšņorē apavu auklas, sakārto matu zem galvassegas utt.);
- Lieto izsniegtos individuālos aizsardzības līdzekļus (dzirdes aizsardzības līdzekļus, aizsargbrilles, darba cimdus, elpceļu aizsardzības līdzekļus u.tml.), pēc darba pabeigšanas tos novieto tiem paredzētajā vietā, lai tie neglabājas puteklainā vietā;
- Atceries, ka ne vienmēr pie kokapstrādes darbgaldiem ir jālieto cimdi – bieži tas ir pat aizliegts, lai cimdus un pirkstus neievilkto iekārtās, tāpēc pārliecinies par cimdu lietošanas nepieciešamību darba aizsardzības instrukcijās;
- Ievēro uzstādīto drošības zīmju prasības;
- Neveic patvaļīgas darbības, kas neattiecas uz Taviem darba pienākumiem (piemēram, neremontē iekārtas);
- Uzturi savu darba vietu kārtībā un tīrībā (regulāri savāc skaidas, papīrus, lupatas un noslauki koka putekļus, darba vietā turi tikai tos materiālus, kas nepieciešami darba veikšanai), atstāj pietiekami lielu brīvu vietu ap iekārtu, lai tai varētu piekļūt no visām pusēm;
- Pārvietojies tikai pa tam paredzētajām vietām, ejām (piemēram, nekāp pāri vai nelien pa apakšu iekārtām neatļautā vietā);
- Zini, kur atrodas tuvākā pirmās palīdzības aptieciņa;
- Ja noticis nelaimes gadījums darbā vai radušies tā draudi, pārtrauc darbu, nekavējoties ziņo tiešajam darbu vadītājam un/vai darba aizsardzības speciālistam.

Kādas ir ugunsdrošības prasības?

- Iepazīsties un ievēro ugunsdrošības instrukcijas prasības;
- Aizliegts smēķēt un lietot atklātu uguni ugunsnedrošās zonās - smēķē tikai tam speciāli ierīkotās un norādītās vietās;
- Aparatūru un iekārtas ar bojājumu pazīmēm, kas var izsaukt dzirksteļošanu, īssavienojumu, sakaršanu utt., nekavējoties jāatslēdz līdz to salabošanai;
- Zini, kur iespējams atslēgt ventilācijas un elektroiekārtas;
- Uzturi kārtību un tīrību darba vietā – reizi maiņas laikā attīri tehnoloģiskās iekārtas, apkures ierīces un elektroiekārtas no putekļiem, skaidām un citiem degtspējīgiem materiāliem;
- Elektrosadales skapjus vienmēr turi aizvērtus (regulāri notīri koksnes putekļus, lai nebūtu iespējama to pašaiždegšanās);
- Zini, kur atrodas tuvākais ugunsdzēsības aparāts, un proti to pielietot;
- Neaizkraj ugunsdzēsības aparātu, lai tam vienmēr varētu ērti un ātri piekļūt;
- Neaizkraj ejas un rezerves izejas ar priekšmetiem un materiāliem.

Kas jāievēro, strādājot pie/ar iekārtām?

Kokapstrādes un mēbeļu ražošanas nozarē tiek izmantotas ļoti atšķirīgas un specifiskas iekārtas - gan vecas, gan paštaisītas, gan ļoti jaunas/modernas, līdz ar to tām nepieciešama dažāda apkalpošana, un nav vienādi lietošanas

Atgāadne kokapstrādē nodarbinātajiem

nosacījumi visos gadījumos. Tāpēc ir svarīgi iepazīties ar katras iekārtas lietošanas instrukciju, darba aizsardzības instrukciju, zināt un saprast uzrakstus uz iekārtas, atpazīt vadības pogas/pedāļus un avārijas apstādināšanas iespējas. Uzrakstiem uz iekārtām un instrukcijām ir jābūt latviešu valodā!

Ja kaut kas nav saprotams, tad jautā savam tiešajam vadītājam!

- ❑ Ievēro iekārtas lietošanas instrukciju un ražotāja noteiktās prasības darbā ar to;
- ❑ Neļauj uzturēties savā darba vietā un strādāt ar iekārtu citiem (neapmācītiem) darbiniekiem; ar iekārtu drīkst strādāt tikai operators, palīgstrādniekiem jāievēro operatora norādījumi;
- ❑ Seko, lai iekārtas darba zonā neatrodas nepiederošas personas;
- ❑ Nelieto iekārtas un darba rīkus neparedzētām darbībām (piemēram, neskrūvē skrūves ar nazi);
- ❑ Pirms uzsāc darbu, pārlicinies, vai iekārta ir darba kārtībā (nebojāta vadu izolācija un savienojuma vietas, iekārta ir saņemta, nebojāti aizsargi, palaišanas un apturēšanas pogas u.tml.);

Piemērs:
Iekārtai nokritis aizsargs.

- ❑ Izmanto visas iekārtai paredzētās aizsargierīces – aizliegts strādāt, ja paredzētās aizsargierīces neatrodas paredzētajās vietās vai nav droši un precīzi nostiprinātas;
- ❑ Pirms iekārtas ieslēgšanas brīdini apkārtņē esošos cilvēkus – piemēram, palīgstrādniekus, lai viņi var sagatavoties, piemēram, uzlikt austiņas;
- ❑ Ja iekārtas darbības laikā darba vidē izdalās ķīmiskās vielas vai putekļi, obligāti ieslēdz vietējo nosūces ventilāciju;

Atgādne kokapstrādē nodarbinātajiem

Piemērs:
Iekārta nav pievienota putekļu un skaidu nosūces sistēmai.

- ❑ Nekad neatstāj ieslēgtu darbagaldu bez uzraudzības;
- ❑ Aizliegts tīrīt un regulēt ieslēgtu darba galdu – piemēram, griezējinstrumentu iestiprināšanu un noņemšanu, kā arī iekārtu apkopi veic tikai pēc tās pilnīgas apstāšanās;
- ❑ Seko, lai griezējinstrumenti būtu pareizi un labi uzasināti;
- ❑ Pēc darba pabeigšanas novieto griezējinstrumentus un citas palīgierīces tam paredzētajā vietā – seko, lai iekārtu nevar ieslēgt kāds cits;
- ❑ Ja iekārta tiek tīrīta ar saspiesta gaisa palīdzību, obligāti lieto aizsargbrilles un elpceļu aizsardzības līdzekļus;
- ❑ Ja tiek veikts iekārtas remonts, atslēdz no strāvas avota un uzliec uzrakstu, ka iekārta tiek remontēta;
- ❑ Pēc remonta pabeigšanas un pirms iekārtas palaišanas pārliecinies, ka tās darbība neapdraud citu nodarbināto drošību un veselību.

Kas jāievēro strādājot ar ķīmiskajām vielām – krāsojot, lakojojot u.c.?

- ❑ Ja veicot darbu, nākas strādāt ar nezināmu/jaunu ķīmisko vielu/maisījumu, iepazīsties ar informāciju, kas atrodama šīs vielas drošības datu lapā, kas ir latviešu valodā;
- ❑ Pārlejot/pārberot ķīmisko vielu/maisījumu no marķēta lielā iepakojuma citos traukos, seko līdzi, lai tie būtu attiecīgi marķēti (nosaukums, bīstamība utt.);

Piemērs:
Ķīmiskās vielas tiek glabātas nepiemērotos, parasti tukšos pārtikas produktu traukos, kas nav attiecīgi marķēti.

- ❑ Ja veicot darbu izdalās ķīmiskās vielas, ieslēdz ventilācijas iekārtu;
- ❑ Strādājot ar ķīmiskajām vielām/maisījumiem, lieto piemērotus individuālos aizsardzības līdzekļus (elpceļu aizsardzības līdzekļus, ķīmiski izturīgus cimdus, aizsargbrilles), kādi noteikti ķīmiskās vielas/maisījuma drošības datu lapā;
- ❑ Ķīmiskās vielas/maisījumi jāuzglabā ievērojot to savietojamības, sprādzienbīstamības un ugunsdrošības īpašības. Glabā drošos, hermētiski noslēgtos traukos! Seko, lai nepiederošas personas nevar piekļūt ķīmiskajām vielām!

Kādas ir Tavas tiesības?

- ❑ **neuzsākt** vai **pārtraukt darbu**, ziņojot tiešajam darbu vadītājam un uzticības personai, ja darba apstākļi rada draudus Tev vai apkārtējo cilvēku drošībai vai veselībai;
- ❑ **neuzsākt** darbu, ja darbā izmantojamās iekārtas, ierīces, darbgaldi, darbarīki vai transportēšanas mehānismi neatbilst to ekspluatācijas un darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām, kā arī, ja nav veikta tehniskā pārbaude;
- ❑ **atteikties** veikt darba uzdevumu, ja darbu izpilde neatbilst tavai profesionālajai sagatavotībai;
- ❑ **pieprasīt** individuālos aizsardzības līdzekļus, lai pasargātu sevi no veselībai kaitīgiem darba vides faktoriem;
- ❑ **ievēlēt** uzticības personu, kura pārstāv nodarbināto intereses darba aizsardzībā (ja uzņēmumā nodarbināti vairāk par 5 darbiniekiem).

Vienmēr atceries par savām tiesībām un izmanto tās!

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

DARBA DROŠĪBAS un
VIDES VESELĪBAS INSTITŪTS
RSU aģentūra

Nr. 67-2011

PAPILDU INFORMĀCIJA

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

K. Valdemāra ielā 38, k-1, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67186522, 67186523
vai Valsts darba inspekcijas reģionālajās inspekcijās
www.vdi.gov.lv

LATVIJAS BRĪVO ARODBIEDRĪBU SAVIENĪBĀ

Bruninieku ielā 29/31, Rīgā, LV-1001
Tālrunis 67270351, 67035960
www.lbas.lv

RSU DARBA DROŠĪBAS UN VIDES VESELĪBAS INSTITŪTĀ

Dzirciema ielā 16, LV-1007
Tālrunis 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRAS VESELĪBAS APRŪPES UN REHABILITĀCIJAS NODAĻĀ

Lāčplēša ielā 70a, Rīgā, LV-1011,
Tālrunis: 67013619, fakss: 67011814
vai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nodaļās
www.vsaa.lv

PAR DARBA AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMIEM – www.osha.lv

LATVIJAS REPUBLIKAS
LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRA

VALSTS DARBA INSPEKCIJA

Šis materiāls ir izdots ar Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras atbalstu kā daļa no Darba aizsardzības preventīvo pasākumu plāna.

Materiālu sagatavoja: Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts, 2011. Bezmaksas izdevums.